

نقدی بر عنوان و سرفصل درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران»

در برنامه درسی آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان

A Critique on the Title and Headings of the Course "Geotourism with an Emphasis on Iran"

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۸/۲۲، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۲/۱۱/۲، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۲۴

Dr. R.Sharifi Najafabadi. Dr.M.yousefi Roshan

Abstract: The compulsory subject under the title "Geotourism with an Emphasis on Iran" is defined in the geography education curriculum of Teacher Training University, for which the existential philosophy and the presented headings are worthy of consideration. But the professors of this field have been unable to develop and present it and student teachers have also failed to understand its content deeply. To investigate this issue, a qualitative research method was used in the form of a comparative comparison, and the titles and headings presented for this course with the sources mentioned for it in the undergraduate curriculum of geography education of Teacher Training University and, undergraduate curricula of geology and geography fields of other universities have been compared. The obtained results confirmed the existence of mentioned contradiction. It is suggested that instead of this subject, should be replaced with "Tourism geography with an emphasis on the implementation of student tours", which is in line with the goals and structure of the geography education curriculum at Teacher Training University.

Keywords: curriculum, geography education, geotourism, tourism geography.

رسول شریفی نجف آبادی^۱؛ محمدرضا یوسفی روشن^۲

چکیده: ماده درسی الزامی تحت عنوان «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان تعریف شده که فلسفه وجودی و سرفصل های ارائه شده برای آن جای تامل دارد؛ به طوری که اساتید این رشته در تدوین و ارائه آن و دانشجوی معلمان نیز از درک عمیق محتوای آن عاجز شده اند. جهت بررسی این موضوع، از روش تحقیق کیفی در قالب مقایسه تطبیقی استفاده شده و عنوان و سرفصل های ارائه شده برای این درس با منابع ذکر شده برای آن در برنامه درسی کارشناسی آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان و همچنین، برنامه های درسی کارشناسی رشته های جغرافیا و زمین شناسی سایر دانشگاه ها مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج به دست آمده، وجود این تناقض را تایید می کند. پیشنهاد می شود که به جای این ماده درسی، «جغرافیای گردشگری با تاکید بر اجرای گردش های علمی دانش آموزی» جایگزین گردد که با اهداف و ساختار برنامه درسی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان همخوانی دارد.

کلمات کلیدی: برنامه درسی، آموزش جغرافیا، ژئوتوریسم، جغرافیای گردشگری.

^۱ گروه آموزش جغرافیا، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول). R.sharifi@cfu.ac.ir

^۲ گروه آموزش جغرافیا، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران Mr.yousefi@roshancfu.ac.ir 44

در آموزش، قبل از اینکه به شیوه‌های اجرایی پرداخته شود، باید در مورد برنامه درسی تصمیم‌گیری کرده و عناصر و نقشه راه آن را مشخص نمود (Maleki, 2023). برنامه‌درسی، مهمترین ابزار تحقق بخشیدن به رسالت‌های آموزشی و آیینی نقش‌ها و هدف‌های آن است (Moaieri, 2022). به عبارت دیگر، برنامه درسی قلب آموزش است و مبنای فرآیند یاددهی-یادگیری برای انتقال محتوای دانش، مهارت‌ها و سبک‌های آموزشی مورد نیاز در آموزش عالی محسوب شده که به ایجاد پل ارتباطی محکمی بین دانشجو، استاد، دانشگاه و جامعه منجر می‌شود (Ebrahimipour & Sobhaninejad, 2014). در برنامه‌درسی، مجموعه‌ای از دروس یا تجربیات لحاظ می‌شود که برای پیگیری و مطالعه توسط گروه خاصی از فراگیران مناسب باشد. این مجموعه‌ی دروس نوعاً دارای منطقی قوی است و گروهی از افراد واجد صلاحیت آن را تدوین می‌کنند (Musapour, 2015).

برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها پس از طراحی، بصورت ادواری باید مورد تجدید نظر قرار گیرد؛ در غیر این‌صورت، پدیده زوال برنامه‌های درسی اتفاق می‌افتد (Fathi Vajargah, 2014). ارزشیابی برنامه، فرصتی برای ارزیابی پیامدهای یادگیری و شناسایی نقاط قوت و ضعف آن را فراهم می‌نماید. در دانشگاه‌های معتبر جهان، فرایند بازنگری و ارزشیابی برنامه، بخشی جدایی‌ناپذیر از سیستم تضمین کیفیت محسوب می‌شود (Usan, 2016). دانشگاه‌ها از طریق فرآیند ارزشیابی و بازنگری برنامه‌های درسی، به طور منظم، سیاست‌های بهبود مداوم برنامه‌ها و افزایش کیفیت و کارآمدی نظام دانشگاهی را دنبال می‌نمایند (Akyol & Arslan, 2014).

تغییر برنامه‌های درسی به سادگی امکان پذیر نیست و نیاز جدی به مشارکت حرفه‌ای کلیه ذینفعان، متخصصان و نهادهای مرتبط با اهداف تدوین برنامه‌های درسی متناسب با نیازهای جامعه دارد (Ngala, 2019). مشارکت اعضای هیأت علمی در ارزشیابی برنامه‌های درسی موجب تشخیص و برطرف نمودن نقاط ضعف آن می‌گردد. اما در دانشگاه‌های ایران پس از ایجاد رشته‌های جدید، به ارزشیابی از برنامه‌های درسی اهمیت زیادی داده نمی‌شود؛ بنابراین، ارزشیابی‌ها به صورت سطحی اجرا شده، از همه نیروهای مؤثر و ذینفع نیز استفاده نمی‌شود و در نهایت از نتایج و یافته‌های ارزشیابی به موقع و صحیح در تصمیمات مربوط به برنامه‌ریزی درسی استفاده نمی‌گردد (Maleki, 2019).

پیدایش مدارس جدید در عصر قاجار، زمینه را برای ایجاد مراکز تربیت معلم فراهم ساخت (Enayati, Hasani & Akbari, 2022)؛ بنابراین در سال ۱۲۹۷ ه.ش دارالمعلمین تاسیس شده و رشته‌های مختلف دبیری با برنامه‌های درسی ویژه در آن تعریف گردید (Ganji, 2001). در طی چند دهه و به موازات گسترش مدارس در سطح کشور، تعداد مراکز تربیت معلم نیز افزایش یافته و با تغییر و تحول پی در پی در ساختار و برنامه‌های درسی،

پویایی آن‌ها حفظ گردید (Assareh et al, 2018). اما این روند ادامه نیافت و با اجرای سیاست‌های کنترل جمعیت و کاهش تعداد دانش‌آموزان، در اواخر دهه ۷۰، این مراکز نیز تعطیل شده و یا به مراکز آموزش ضمن خدمت فرهنگیان تبدیل شدند. مطالعاتی که در این زمان صورت گرفته نشان می‌دهد که برنامه‌ی درسی این مراکز نیز رو به انحطاط نهاده و دیگر و به روز رسانی نشده است (Gooyaa & Gholam Azad, 2018)؛ بنابراین، نمی‌توانسته است پاسخگوی اقتضانات و نیازهای عصر انفجار اطلاعات مانند ایجاد تفکر علمی، کاوشگری، خالقیت و استدلال بوده (Abedi, 1998) و مهارت‌های حرفه‌ای (Shabani, 2002) مورد نیاز معلمان را پوشش دهند. با تغییر سیاست‌ها و تصویب سند تحول در آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۰، مراکز تربیت معلم در قالب دانشگاه فرهنگیان تجمیع شده و تجدید ساختار یافته و به جذب دانشجو معلم پرداختند. در چند سال اول فعالیت این دانشگاه، برنامه‌های درسی سابق تربیت معلم، محور اجرای فعالیت‌های آموزشی بود، اما به مرور نقص‌هایی که قبلاً^۱ پژوهشگران به آن اشاره کرده بودند (Abedi, 1998, Shabani, 2002)، نمود بیشتری یافت و برنامه درسی همه رشته‌های دبیری در قالب «طراحی کلان برنامه درسی تربیت معلم» مورد بازنگری قرار گرفته و عناوین و سرفصل‌های همه رشته‌ها تغییر یافته و به روز شد (Attaran et al, 2016). در این بین، در مورد موضوع جغرافیا که از زمان تأسیس دارالمعلمین در قالب رشته‌ی مشترک «دبیری تاریخ و جغرافیا» ایجاد شده (۱۲۹۷ ه. ش) و بعدها در قالب رشته مستقل دبیری جغرافیا (۱۳۱۸ ه. ش) به فعالیت خود ادامه داده بود (Chubineh, 2019)، نیز مطالعاتی صورت گرفت و مشخص شد که از تصویب آخرین و منسجم‌ترین برنامه درسی آن در سال ۱۳۷۳، مدت ۲۲ سال گذشته است و اجرای این برنامه به علت پیشرفت‌های زیادی که در شاخه‌های مختلف علم جغرافیا و علوم تربیتی صورت گرفته با چالش‌های جدی مواجه بوده و به روز رسانی آن ضروری است. بنابراین، دانشگاه فرهنگیان در صدد اصلاح و بازنگری برنامه آن نیز برآمد و نسخه بازنگری شده بر اساس مصوبه ۸۶۹ مورخه ۱۳۹۴/۹/۲۸ شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی تحت عنوان «رشته آموزش جغرافیا» به تصویب رسیده و برای اجرا ابلاغ شد. این برنامه شامل ۱۵۰ واحد درسی است که در چهار بخش شایستگی عمومی^۱، شایستگی تربیتی^۲، شایستگی علمی^۳ و شایستگی تربیتی موضوعی^۴ دسته‌بندی و ارائه شده‌اند.

از سال ۱۳۹۵ تاکنون، برنامه‌های بازنگری شده در رشته‌های مختلف دانشگاه فرهنگیان، محور فعالیت‌های آموزشی بوده و محققان مختلفی نیز به پایش و بررسی آن‌ها همت گماشته‌اند.

¹ General Knowledge

² Pedagogical Knowledge

³ Content Knowledge

⁴ Pedagogical Content Knowledge

از جمله تقی‌زاده (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی برنامه درسی رشته آموزش زبان عربی دانشگاه فرهنگیان» که با بهره‌گیری از روش توصیفی و کمی در جامعه آماری متشکل از استادان دانشگاه فرهنگیان استان تهران انجام داده به این نتیجه رسیده است که مهمترین تغییر ایجاد شده، کاهش سهم واحدهای تخصصی و افزایش سهم دروس تربیتی بوده است. در مورد برنامه درسی رشته آموزش جغرافیا نیز مطالعات مختلفی صورت گرفته است. شریفی نجف‌آبادی (۱۳۹۷) در مقایسه تطبیقی برنامه‌های درسی تربیت دبیر جغرافیا قبلی تربیت معلم (PCMCH, 1994) با برنامه درسی آموزش جغرافیای جدید دانشگاه فرهنگیان (شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۹۵) که با روش مطالعه تطبیقی جورج بردی صورت داده، به این نتیجه رسیده است که این برنامه از جهت حرفه‌ای، غنی‌تر و از جهت تخصصی ضعیف‌تر از برنامه قبلی شده است. ورود دروسی بین رشته‌ای مانند فلسفه معلمی در آموزش جغرافیا، برنامه‌ریزی درسی آموزش جغرافیا، راهبردهای تدریس جغرافیا، طراحی آموزشی جغرافیا، طراحی واحد یادگیری جغرافیا و آزمون‌سازی تحصیلی جغرافیا که از آن‌ها تحت‌عنوان دروس موضوعی-تربیتی نام برده می‌شود، به غنای این رشته کمک بسیاری کرده است. اما در مقابل کاهش واحدهای تخصصی که به ادغام این دروس منجر شده از ضعف‌های این برنامه برشمرده شده است. صادقی و میر-سپاسی (۱۳۹۹) نیز در پژوهشی به شناسایی و رتبه‌بندی آسیب‌های موجود در اجرای برنامه درسی رشته آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان پرداخته‌اند. این پژوهش که از نظر هدف، کاربردی و از حیث شیوه گردآوری اطلاعات به روش آمیخته (ترکیبی) بوده، نشان داد که اهداف دانشگاه همچون؛ پیشرو بودن در آموزش، پژوهش، تولید و ترویج علم نافع مورد نیاز آموزش و پرورش، سرآمدی در آموزش و شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی تربیت محور، توانمندی در بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در انجام مأموریت‌ها و ... در این برنامه منظور شده‌اند؛ اما در مرحله اجرا با مشکلاتی روبرو شده است.

یکی از عناوین درسی ارائه شده در برنامه درسی جدید رشته آموزش جغرافیا، درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» می‌باشد که به میزان ۲ واحد و ۳۲ ساعت نظری پیش‌بینی شده است. این عنوان درسی از دو واژه «ژئو»^۲ به معنی «کره‌زمین» و «توریسم»^۳ به معنی «گردشگری» تشکیل شده است. گردشگری شامل مجموعه فعالیت‌های افرادی است که به مکانی غیر از مکان عادی زندگی خود جهت گذراندن اوقات فراغت سفر کرده و حداقل یک شب و حداکثر یک سال در آنجا اقامت می‌کنند، مشروط به آنکه اهدافی نظیر اشتغال و کسب درآمد نداشته باشند (Aitchison, 2002, Breitling, 2006). گردشگری، قدمتی دیرینه دارد؛ اما

¹ George Brady

² Geo

³ Tourism

گردشگری نوین با انقلاب صنعتی در قرن ۱۳ پدید آمد و مدت مدیدی ویژه نخبگان و اشراف بود (Heydari Chianeh, 2013). با توسعه صنعتی و تصویب قوانین اجتماعی مانند قانون استفاده از مرخصی با حقوق، گردشگری به عنوان پدیده‌ای عام برای همه مردم شناخته شده و پس از جنگ جهانی دوم رشد چشمگیری پیدا کرد، به طوری که تمامی بخش‌های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی را تحت تأثیر خود قرار داد. از نیمه‌ی دوم قرن بیستم به این سو، صنعت گردشگری به واسطه جهانی شدن و توسعه و پیشرفت ابزارها حمل و نقل و ارتباطات نوین به عنوان سومین صنعت اقتصادی شناخته شد (Oila, Mrrtines & Gabriel, 2012). به همین دلیل، بانک جهانی (۲۰۰۵) این صنعت را با ایجاد ۲۱۴ میلیون شغل و تولید ۱۰/۵ درصد از تولید ناخالص جهانی، صنعتی پویا و رو به رشد شمرده (Choi & Sirakaya, 2006). در چنین شرایطی، بسیاری از کشورها و به خصوص کشورهای دارای اقتصاد ناپایدار و یا تک محصولی، به سمت متنوع‌سازی اقتصاد با رویکرد گردشگری سوق پیدا کرده (Pitts, 1999) و سعی کرده‌اند با وارد کردن موضوع گردشگری در برنامه درسی رشته‌های مختلف دانشگاهی، زمینه آشنایی دانشجویان با این صنعت مهم را ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی فراهم سازند.

به مرور زمان و با گسترش کمی و کیفی گردشگری، این موضوع تنوع زیادی یافته و به شاخه‌های گوناگونی تقسیم شده است (شکل ۱) که از آن جمله می‌توان به گردشگری فرهنگی^۱، گردشگری شهری^۲، گردشگری روستایی^۳، گردشگری قومی و عشایری^۴، گردشگری مذهبی^۵، گردشگری ورزشی^۶، طبیعت‌گردی^۷ و... اشاره کرد (Novin, Hosseinzadeh Delir & Pourmohammadi, 2019).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

¹ Heritage tourism

² City tour

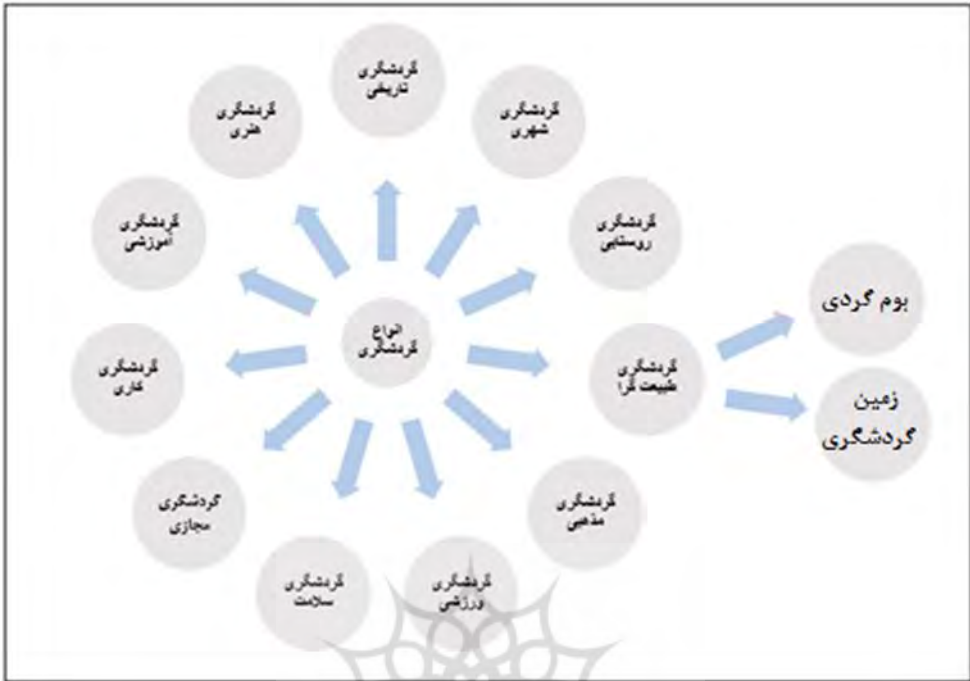
³ Rural tourism

⁴ Ethnic and nomadic tourism

⁵ Religious tourism

⁶ Sport tourism

⁷ Nature tourism

شکل ۱: انواع گردشگری

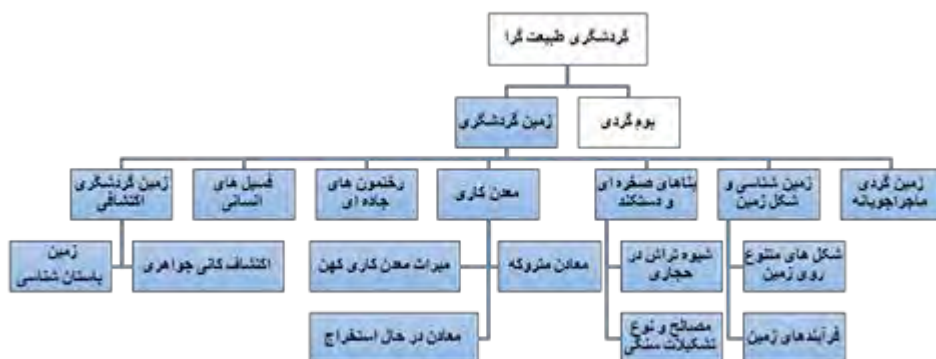
طبیعت‌گردی نوعی گردشگری است که با بهره‌گیری از پتانسیل‌های طبیعی میسر شده و شامل اکوتوریسم^۱ و ژئوتوریسم^۲ می‌شود (Nekouie Sadri, 2013). هدف از اکوتوریسم^۳ یا بوم‌گردی مسافرت به مناطق طبیعی نسبتاً دست‌نخورده با هدف بهره‌گیری از مناظر و زیبایی‌های گیاهان وحشی و حیوانات و همچنین جنبه‌های فرهنگی موجود در منطقه می‌باشد که با علم زیست‌شناسی پیوند نزدیکی دارد (Donohoe, & Needham, 2006). نوع دوم گردشگری مبتنی بر طبیعت، ژئوتوریسم یا زمین‌گردشگری است که نسبت سایر رشته‌های گردشگری جدیدتر بوده (Newsome, Dowling, & Leung, 2012) و مبتنی بر شناسایی و بهره‌برداری از جاذبه‌های توریستی با تاکید بر میراث غیرجاندار (فرم‌ها و فرآیندهای زمین) می‌باشد (شکل ۲) و در واقع بر جاذبه‌های زمین‌شناسی^۴ متمرکز است (Kuleta, 2018).

¹ Ecotourism

² Geotourism

³ Ecotourism

⁴ Geology

شکل ۲: نمودار گردشگری طبیعت‌گرا با تاکید بر زمین گردشگری (Nekouie Sadri, 2013).

پس از چند ترم تدریس درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در شعب مختلف دانشگاه فرهنگیان (Sharifi Najafabadi, 2017)، به مرور این گمان ایجاد شد که بین عنوان درس، سرفصل‌های ذکر شده و منابع پیشنهادی برای این درس، ناهمخوانی وجود دارد؛ به طوری که مدرسان این درس در مورد چگونگی تدریس آن دچار ابهام و تردید شده‌اند. به تبع، دانش‌جو معلمان نیز از درک ماهیت و محتوای این درس ناتوان مانده و روند آموزش این درس دچار اختلال شد. هدف از این پژوهش، بررسی و تحلیل این فرضیه، در جهت رسیدن به یک جمع‌بندی کلی می‌باشد. در همین رابطه سوال‌های زیر مطرح شده است:

- ۱- آیا بین عنوان و سرفصل‌ها پیشنهادی و منابع معرفی شده برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان همخوانی وجود دارد؟
- ۲- بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع دروس مرتبط با گردشگری در «برنامه درسی آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان» با «برنامه درسی رشته کارشناسی جغرافیای عمومی سایر دانشگاه‌ها» چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد؟
- ۳- آیا عنوان «ژئوتوریسم» در برنامه درسی سایر رشته‌های دانشگاهی وجود دارد؟ و چنانچه چنین عنوانی وجود دارد، بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع دروس آن با برنامه درسی آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد؟

۴- چنانچه بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع پیشنهادی برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی آموزش جغرافیا نامخوانی وجود دارد، راه حل پیشنهادی برای اصلاح این نقص چیست؟

روش پژوهش

این تحقیق کاربردی به روش کیفی و در قالب مقایسه تطبیقی به روش جرج بردی صورت گرفته است. بررسی تطبیقی روشی است که در آن دو یا چند پدیده در کنار هم قرار می‌گیرند و وجوه اختلاف و تشابه آنها تجزیه و تحلیل می‌گردد که مراحل آن شامل توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه می‌باشد. در مرحله توصیف، از پدیده‌های مشخص شده در تحقیق بر اساس شواهد و اطلاعات، یادداشت برداری می‌شود. در مرحله تفسیر، اطلاعات به دست آمده تحلیل شده و در مرحله همجواری، داده‌ها به منظور ایجاد چهارچوبی برای مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌ها، طبقه‌بندی شده و در کنار هم قرار می‌گیرند. در مرحله مقایسه نیز مسأله تحقیق با توجه به منابع فراهم آمده بررسی شده و جمع‌بندی نهایی صورت می‌گیرد (Aghazadeh, 2003). بر اساس این روش، عنوان، سرفصل‌ها و منابع درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» از برنامه درسی کارشناسی آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان؛ درس «جغرافیای گردشگری» از برنامه درسی رشته کارشناسی جغرافیای عمومی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و درس «زمین‌گردشگری» از برنامه درسی کارشناسی زمین‌شناسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اخذ شده و مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته‌اند و در نهایت، تحلیل و جمع‌بندی کلی صورت گرفته است.

گزارش یافته‌ها

۱- مقایسه عناوین و سرفصل‌های پیشنهادی برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» با منابع معرفی شده برای آن در برنامه درسی آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان

در صفحات ۲۰۲ تا ۲۰۶ برنامه درسی رشته آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان (SCEP, 2015) به تفصیل در مورد درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» از جهت معرفی و منطق، اهداف و پیامدهای یادگیری و شایستگی‌های مورد انتظار، فرصت‌های یادگیری و محتوا و ساختار آن، راهبردهای تدریس و یادگیری مطالبی بیان شده و در قسمت منابع پیشنهادی نیز، برای این درس دو دسته منابع اصلی و فرعی معرفی شده است. منابع اصلی شامل کتاب‌های «گردشگری، ماهیت و مفاهیم» (saqai & Papoli Yazdi, 2013) و «ماهیت گردشگری» (Masoumi, 2006) و منابع فرعی آن نیز شامل کتاب‌های «مقدمه‌ای بر توسعه

¹ George Brady

گردشگری و مهمان‌پذیری» (Gharahnejad, 2010) و «جغرافیا و صنعت توریسم» (Rezvani, 2012) می‌باشند.

در جدول شماره ۱ عناوین و سرفصل‌های معرفی شده برای این درس با عناوین و سرفصل‌های منابع پیشنهادی برای آن مورد مقایسه قرار گرفته است. براساس محتوای این جدول استنباط می‌شود که عنوان «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» که برای این درس در نظر گرفته شده، با عناوین منابع پیشنهادی برای آن شامل «گردشگری، ماهیت و مفاهیم»، «ماهیت گردشگری»، «مقدمه‌ای بر توسعه گردشگری و مهمان‌پذیری» و «جغرافیا و صنعت توریسم» همخوانی ندارد. علت این ناهمخوانی این است که کلمه ژئوتوریسم (زمین گردشگری) که در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان آمده است، مفهومی جزئی است، در حالی که کلمه توریسم (گردشگری) که در عنوان همه منابع پیشنهادی به کار رفته است، مفهومی کلی است. از آنجا که عنوان هر برنامه یا کتاب نشان‌دهنده عصاره محتوای آن می‌باشد (Fatemi, 1999)، این ظن تقویت شد که ممکن است بین سرفصل‌ها و محتوای آن‌ها نیز مشابهت زیادی وجود نداشته باشد. بررسی‌ها موید این حدس بود و مشخص شد که در سرفصل‌های موضوع درسی ژئوتوریسم در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان از واژه «ژئوتوریسم» به کرات استفاده شده است؛ در حالی که در هیچ کجای سرفصل‌های منابع پیشنهادی، از این واژه یا معادل فارسی آن (زمین-گردشگری) استفاده نشده است. با این حال، شباهت‌های ظاهری نیز بین سرفصل‌های برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان با منابع پیشنهادی برای آن وجود دارد؛ به عنوان مثال، «انواع گردشگری» که در سرفصل درسی دانشگاه فرهنگیان وجود دارد، با اندکی اغماض، قابل معادل-سازی با سرفصل «الگوهای فضایی گردشگری» در کتاب «گردشگری، ماهیت و مفاهیم»؛ «کانون‌ها و قطب‌های عمده توریستی» در کتاب «جغرافیا و صنعت توریسم» است. همچنین، عنوان «اثرات گردشگری» موجود در سرفصل درسی دانشگاه فرهنگیان با عناوین «اثرات فردی، گروهی، اقتصادی و سیاسی گردشگری» در کتاب ماهیت گردشگری و «کانون‌ها و قطب‌های عمده توریستی و اثرات زیست محیطی آن» در کتاب «جغرافیا و صنعت توریسم» قابل تطابق می‌باشد. اما این شباهت ظاهری نیز قابل اعتنا نیست؛ زیرا به تبعیت از ماهیت ناهمسان موضوعات «ژئوتوریسم» و «توریسم» در این دو برنامه درسی، ماهیت خود را از دست می‌دهند. بنابراین، مشخص شد که این سرفصل مبهم است و تهیه این منابع توسط دانشجو معلمان و تدریس آن‌ها توسط استادان نمی‌تواند انتظارات مطرح شده در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان را تامین و برآورده سازد (جدول ۲).

جدول ۱: عناوین و سرفصل‌های درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» و منابع ذکر شده برای آن.

سرفصل‌ها	مشخصات عنوان و منبع آن
فصل اول: کلیات ماهیت مفاهیم و قلمرو ژئوتوریسم: تاریخچه گردشگری در جهان و ایران؛ فصل دوم: عوامل موثر در ژئوتوریسم؛ فصل سوم: انواع گردشگری بر اساس جاذبه‌ها؛ فصل چهارم: اقتصاد گردشگری؛ فصل پنجم: اثرات گردشگری؛ فصل ششم: محیط زیست و ژئوتوریسم؛ فصل هفتم: آینده‌نگری و برنامه‌ریزی برای رشد ژئوتوریسم در نواحی شهری و روستایی ایران.	ژئوتوریسم با تاکید بر ایران (عنوان درسی در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان)
فصل اول: تعاریف، مفاهیم و اهمیت گردشگری؛ فصل دوم: گونه‌های گردشگری؛ فصل سوم: مدرنیته و گردشگری اوقات فراغت؛ فصل چهارم: پسامدرنیته و گردشگری پسامدرن، الگوهای فضایی گردشگری؛ فصل پنجم: فرایسامدرن و گردشگری بسترهای فناورانه؛ فصل ششم: نتیجه‌گایی از توسعه گردشگری.	گردشگری، ماهیت و مفاهیم (منبع اصلی) Papoli Yazdi, 2013, (saqai, &
فصل اول: نگرش به گردشگری از دید رشته‌های مختلف علوم انسانی؛ فصل دوم: مطالعه‌ی نظام ساختار گردشگری؛ فصل سوم: بررسی ویژگی‌های کشورهای گردشگری و گردشگری پذیر؛ فصل چهارم: اثرات فردی، گروهی، اقتصادی و سیاسی گردشگری.	ماهیت گردشگری (منبع اصلی) (Masoumi, 2006)
فصل اول: کلیات گردشگری؛ فصل دوم: نظرات اساسی در مطالعات گردشگری؛ فصل سوم: هزینه و سود گردشگری؛ فصل چهارم: حمل و نقل؛ فصل پنجم: سیاست‌گذاری در گردشگری؛ فصل ششم: ماهیت و فلسفه‌ی گردشگری.	مقدمه‌ای بر توسعه گردشگری و مهمانپذیری (منبع فرعی) (Gharahnejad, 2010)
فصل اول: جغرافیای توریستی؛ فصل دوم: رشد تکاملی صنعت توریسم و ارزش‌های آن؛ فصل سوم: عوامل محیطی و جغرافیای توریستی؛ فصل چهارم: نظام کاربری‌ها و فعالیت‌های خدماتی- رفاهی صنعت توریسم؛ فصل پنجم: کانون‌ها و قطب‌های عمده توریستی و اثرات زیست محیطی آن؛ فصل ششم: صنعت توریسم در ایران.	جغرافیا و صنعت توریسم (منبع فرعی) (Rezvani, 2012)

نقدی بر عنوان و سرفصل درس «ژئوتوریسم با...»

جدول ۲: مقایسه عناوین و سرفصل‌های برنامه درسی درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» و منابع ذکر شده برای آن

ژئوتوریسم (زمین-گردشگری)		توریسم (گردشگری)		ساختار موضوعی	عنوان در برنامه درسی
سرفصل	عنوان	سرفصل	عنوان		
مبهم	+	مبهم	-	ژئوتوریسم با تاکید بر ایران	عنوان درس
-	-	+	+	گردشگری، ماهیت و مفاهیم	عنوان منبع
-	-	+	+	ماهیت گردشگری	
-	-	+	+	مقدمه‌ای بر توسعه گردشگری و مهمانپذیری	
-	-	+	+	جغرافیا و صنعت توریسم	

۲- مقایسه دروس مرتبط با گردشگری در برنامه‌درسی آموزش جغرافیای دانشگاه

فرهنگیان و کارشناسی جغرافیای عمومی سایر دانشگاه‌ها

از آنجایی که رشته آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان را می‌توان به عنوان یکی از زیر شاخه‌ها و گرایش‌های رشته جغرافیای عمومی محسوب کرد، چنین به نظر رسید که مقایسه و تطبیق سرفصل‌های کارشناسی این دو رشته هم می‌تواند در شفاف شدن این موضوع راهگشا باشد. در نتیجه بررسی‌ها مشخص شد که در هر دو برنامه درسی، فقط یک عنوان درسی مرتبط با گردشگری وجود دارد که عنوان آن در رشته آموزش جغرافیا «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» و در رشته کارشناسی جغرافیای عمومی «جغرافیای گردشگری» است که به صورت ۲ واحد نظری و بدون پیش نیاز ارائه می‌شود. واضح است که این دو عنوان با همدیگر همخوانی ندارند. اما نکته تامل‌برانگیز آن بود که صرفه نظر از این دو عنوان متفاوت، شباهت بسیاری بین عناوین سرفصل‌های این دو درس وجود دارد؛ به طوری که عبارات، «تاریخچه و پیشینه گردشگری»، «انواع گردشگری»، «اثرات گردشگری»، «حمل و نقل و موسسات گردشگری»، «ظرفیت‌های گردشگری»، «آینده گردشگری» و... در بین آن‌ها کمابیش مشترک می‌باشد (جدول ۳ و ۴). همچنین، مقایسه بین منابع معرفی شده برای این دو درس نیز گواه آن است که در عنوان هیچ کدام از آن‌ها، عنوان ژئوتوریسم (زمین‌گردشگری) به کار نرفته است (جدول ۳ و ۴).

۳- مقایسه سرفصل‌ها و منابع معرفی شده برای درس «ژئوتوریسم» در برنامه

درسی آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان و سایر رشته‌های کارشناسی دانشگاه‌ها

از آنجایی که واژه «ژئوتوریسم» در زبان فارسی تحت عنوان «زمین‌گردشگری» ترجمه و معادل‌سازی شده است، به جستجوی هر دوی این واژه‌ها در برنامه درسی سایر رشته‌ها پرداخته

شد و مشخص شد که در برنامه درسی رشته کارشناسی زمین‌شناسی (HEDPC, 2020) چنین عنوانی وجود دارد. در این برنامه، درس «زمین‌گردشگری» به عنوان ۲ واحد درس نظری و به صورت اختیاری و با رعایت پیشنیاز درس «زمین‌شناسی فیزیکی»، لحاظ شده است. بنابراین، آشکار شد که موضوع درسی زمین‌گردشگری (ژئوتوریسم) ، بین رشته‌های آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان و زمین‌شناسی سایر دانشگاه‌ها مشترک می‌باشد.

مقایسه سرفصل‌های برنامه درسی آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان با برنامه درسی کارشناسی زمین‌شناسی (جدول ۳ و ۴)، نشان می‌دهد که واژه‌های «ژئوتوریسم» و «زمین‌گردشگری» ، به کرات در این دو برنامه استفاده شده‌اند. علاوه بر آن، در برنامه درسی زمین‌شناسی از واژه‌های تخصصی‌تر مرتبط با ژئوتوریسم مانند ژئوسایت، ژئوپارک، گردشگری معدنی، میادین نفت و گاز، دستکند کوهستانی و... نیز به وفور استفاده شده که نشان دهنده کاملاً تخصصی بودن مطالعات زمین‌گردشگری در رشته زمین‌شناسی می‌باشد؛ در حالی که از این واژه‌ها در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان اثری دیده نمی‌شود. بنابراین، در یک جمع‌بندی کلی می‌توان پذیرفت که شباهت‌های سرفصل‌های این درس در رشته آموزش جغرافیا و رشته زمین‌شناسی، بیش از تفاوت‌های جزئی موجود بین عناوین آن‌ها است. همچنین، مقوله «ژئوتوریسم» به طور تخصصی‌تر و مفصل‌تر از برنامه درسی رشته آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان، در رشته کارشناسی زمین‌شناسی سایر دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گرفته است (جدول ۳ و ۴). مقایسه منابع معرفی شده نیز گواه آن است که در عنوان هیچ کدام از منابع ذکر شده برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، عنوان ژئوتوریسم (زمین‌گردشگری) به کار نرفته است، در حالی که در همه منابع معرفی شده برای درس زمین‌گردشگری (ژئوتوریسم) در رشته زمین‌شناسی، این کلمات عیناً به کار رفته است (جدول ۳ و ۴).

جدول ۳: مشخصات دروس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران»، «جغرافیای گردشگری» و «زمین‌گردشگری»

عنوان درسی	توضیحات
ژئوتوریسم با تاکید بر ایران	شیوه ارائه: الزامی و در قالب ۲ واحد نظری و بدون پیش نیاز.
(عنوان درسی در برنامه درسی رشته آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان)	سرفصل‌ها: سرفصل اول: کلیات ماهیت مفاهیم و قلمرو ژئوتوریسم، تاریخچه گردشگری در جهان و ایران، ؛ سرفصل دوم: عوامل موثر در ژئوتوریسم، نقش حمل و نقل و ارتباطات در رشد گردشگری؛ سرفصل سوم: انواع گردشگری بر اساس جاذبه‌ها و ظرفیت‌های گردشگری ایران؛ سرفصل چهارم: اقتصاد گردشگری؛ سرفصل پنجم: اثرات گردشگری؛ سرفصل ششم: محیط زیست و ژئوتوریسم؛ سرفصل هفتم: آینده-نگری و برنامه‌ریزی برای رشد ژئوتوریسم در نواحی شهری و روستایی ایران.
منابع: گردشگری، ماهیت و مفاهیم (Saqai & Papoli Yazdi, 2013)؛	

توضیحات	عنوان درسی
<p>ماهیت گردشگری (Masoumi, 2006)؛ مقدمه‌ای بر توسعه گردشگری و مهمان‌پذیری (Gharahnejad, 2010)؛ جغرافیا و صنعت توریسم (Rezvani, 2012).</p>	
<p>شیوه ارائه: الزامی و در قالب ۲ واحد نظری و بدون پیش‌نیاز.</p> <p>سرفصل‌ها: سرفصل اول: تعاریف و مفاهیم پایه گردشگری، انواع گردشگری، ظرفیت پذیرش در گردشگری؛ سرفصل دوم: جغرافیا و گردشگری؛ سرفصل سوم: روند و عوامل توسعه گردشگری، پیشینه تاریخی گردشگری؛ گردشگری و خدمات حمل و نقل، سرفصل چهارم: اثرات گردشگری؛ سرفصل پنجم: پایداری در گردشگری؛ سرفصل ششم: گردشگری و جهانی شدن؛ سرفصل هفتم: گردشگری در آینده.</p>	<p>جغرافیای گردشگری (عنوان درسی در برنامه درسی رشته جغرافیای عمومی دانشگاه ها)</p>
<p>منابع: درآمدی بر صنعت گردشگری (Bazarafshan, 2014)، توسعه و توریسم در کشورهای در حال توسعه (Sharply & Telfer, 2011).</p>	
<p>شیوه ارائه: اختیاری و در قالب ۲ واحد نظری و با پیش‌نیاز درس زمین‌شناسی فیزیکی.</p>	<p>زمین‌گردشگری (ژئوتوریسم)</p>
<p>سرفصل‌ها: سرفصل اول: کلیات شامل تعریف گردشگری و گردشگر، انواع گردشگری، اهمیت گردشگری، تاریخچه ظهور و توسعه زمین‌گردشگری، ژئوسایت‌ها، نمونه‌ای از ژئوسایت‌های ایران و جهان، اساس مولفه‌های گردشگری برای یک ژئوسایت؛ سرفصل دوم: اصول برنامه‌ریزی و مدیریت تورهای ژئوتوریسم؛ سرفصل سوم: انواع و ابعاد مختلف تورهای زمین‌گردشگری، تورهای بازدید از منابع و میادین نفت و گاز، معادن، سکونتگاه‌های دستکند کوهستانی؛ سرفصل چهارم: تفسیر در زمین‌گردشگری؛ سرفصل پنجم: جلوه‌های زمین‌گردشگری و ژئوپارک‌های ایران؛ سرفصل ششم: حفاظت از منابع و مناطق زمین‌گردشگری؛ سرفصل هفتم: آینده زمین‌گردشگری.</p>	<p>(عنوان درسی انتخاب شده در برنامه درسی رشته زمین‌شناسی)</p>
<p>منابع: ژئوتوریسم (HajAlilou & Nekouei Sadr, 2013)، مبانی زمین‌گردشگری (Nekouei Sadri, 2013)، ژئوتوریسم جهانی (Newsome,) (Dowling & Leung, 2012).</p>	

جدول ۴: مقایسه برنامه درسی رشته‌های آموزش جغرافیا، جغرافیای عمومی و زمین‌شناسی در

موضوع گردشگری

ژئوتوریسم (زمین‌گردشگری)		توریسم (گردشگری)			ساختار موضوعی	عنوان در برنامه درسی
منبع	سرفصل	عنوان	منبع	سرفصل		
-	مبهم	+	+	مبهم	-	ژئوتوریسم با تاکید بر ایران (دانشگاه فرهنگیان)
-	-	-	+	+	+	جغرافیای گردشگری (رشته جغرافیای عمومی)
+	+	+	-	-	-	زمین‌گردشگری (رشته زمین‌شناسی)

بحث و نتیجه‌گیری

ارزشیابی برنامه درسی به منظور شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه درسی قبل از اجرا و کارایی آن پس از اجرا به کار گرفته می‌شود. هدف گردآوری اطلاعات درباره قوت و ضعف برنامه درسی آن است که به برنامه ریزان مواد درسی امکان دهد در فعالیت‌ها و برنامه‌های خود تجدید نظر کرده؛ آن‌ها را تطبیق داده و و یا متوقف نمایند (Momeni Mahmoudi, 2011). از آنجایی که در قالب «طراحی کلان برنامه درسی تربیت معلم»، برنامه درسی همه رشته‌های تحصیلی دانشگاه فرهنگیان و از جمله «رشته دبیری جغرافیا» در سال ۱۳۹۵ مورد بازنگری قرار گرفت (Attaran et al, 2016)، این انتظار می‌رفت که نقص‌های موجود در برنامه‌های قبلی رفع شده و برنامه منسجم و به روزی‌تری برای همه رشته‌های تحصیلی و از جمله «رشته آموزش جغرافیا» ارائه شده باشد. با وجود اینکه مطالعات صورت گرفته توسط (Sadeghi & Mirspasi, 2019) و (Sharifi Najafabadi, 2018) موید این دیدگاه بود و مشخص شد که در این برنامه جدید، محتوای دروس تخصصی به روزتر گردیده و همچنین، توجه بیشتری به دروس کارورزی و بین رشته‌ای تربیتی و فناوری شده که منجر به غنی‌تر شدن آن شده؛ با این وجود، در مرحله اجرا، نقص‌هایی مشاهده شده است. از جمله این که، پس از چند دوره تدریس درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران»، ناهمخوانی موجود بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع معرفی شده برای این درس عیان گردیده که در این پژوهش به بررسی آن پرداخته شد.

بررسی سوال اول: آیا بین عنوان و سرفصل‌ها پیشنهادی و منابع معرفی شده برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان همخوانی وجود دارد؟

نقدی بر عنوان و سرفصل درس «ژئوتوریسم با...»

نتایج به دست آمده نشان داد که چهارچوب طراحی شده برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» از هماهنگی و تعادل برخوردار نیست و در درون خود تعارضاتی دارد؛ به گونه‌ای که هر چند عنوان این درس «ژئوتوریسم» است، اما سرفصل‌های منسجمی برای آن تعریف نشده و منابع معرفی شده نیز نمی‌توانند انتظارات مطرح شده را پوشش داده و برآورده سازند.

بررسی سوال دوم: بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع دروس مرتبط با گردشگری در «برنامه-درسی آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان» با «برنامه درسی رشته کارشناسی جغرافیای عمومی سایر دانشگاه‌ها» چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد؟

از آنجایی که رشته آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان را می‌توان به عنوان یکی از گرایش‌های رشته جغرافیا محسوب کرد؛ نسبت به مقایسه عنوان، سرفصل‌ها و منابع دروس مرتبط با گردشگری در برنامه‌درسی «رشته آموزش جغرافیا» در دانشگاه فرهنگیان با برنامه درسی «رشته کارشناسی جغرافیای عمومی» در سایر دانشگاه‌ها اقدام گردید و مشخص شد که در برنامه درسی هر دو رشته، فقط یک عنوان درسی مرتبط با گردشگری وجود دارد که در رشته آموزش جغرافیا عنوان آن «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» و در برنامه درسی کارشناسی جغرافیا «جغرافیای گردشگری» است. حاصل مقایسه بین این دو عنوان درسی، به این نتیجه منجر شد که صرفه-نظر از این دو عنوان متفاوت، شباهت بسیاری بین عناوین سرفصل‌های این دو درس و به خصوص منابع پیشنهادی برای آن‌ها وجود دارد؛ به گونه‌ای که اگر تنها واژه «ژئوتوریسم» از عنوان و سرفصل‌های رشته آموزش جغرافیا حذف شود، تقریباً "مانند همدیگر می‌شود.

بررسی سوال سوم: آیا عنوان «ژئوتوریسم» در برنامه درسی سایر رشته‌های دانشگاهی وجود دارد؟ و چنانچه چنین عنوانی وجود دارد، بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع دروس آن با برنامه‌درسی آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد؟

جهت اطمینان بیشتر از وجود اشکال و تعارض برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی رشته آموزش جغرافیا دانشگاه فرهنگیان، از شیوه دیگری نیز استفاده شد و آن مشابهت‌یابی عنوان درسی «ژئوتوریسم» و معادل فارسی آن «زمین‌گردشگری» در برنامه درسی سایر رشته‌های کارشناسی بود. نتیجه جستجو به این نتیجه منجر شد که در برنامه درسی رشته کارشناسی زمین‌شناسی (HEDPC, 2019) چنین عنوانی وجود دارد. مقایسه عناوین سرفصل‌های تعریف شده در این دو برنامه درسی، نشان داد که واژه‌های «ژئوتوریسم» و «زمین‌گردشگری»، به کرات در این دو برنامه استفاده شده‌اند و حتی در برنامه درسی زمین-شناسی از واژه‌های تخصصی‌تر مرتبط با ژئوتوریسم مانند ژئوسایت، ژئوپارک، گردشگری معدنی، میادین نفت و گاز، دستکند کوهستانی و... به فراوانی استفاده شده که نشان دهنده عمیق‌تر بودن مطالعات ژئوتوریسم در رشته زمین‌شناسی می‌باشد. از طرف دیگر، مقایسه منابع معرفی شده نیز گواه آن است که در عنوان هیچ کدام از منابع ذکر شده برای درس «ژئوتوریسم با تاکید

بر ایران» در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، عنوان ژئوتوریسم (زمین گردشگری) به کار نرفته است، بنابراین مشخص شد که واژه ژئوتوریسم که در عنوان درسی دانشگاه فرهنگیان به کار رفته است، اساساً "عنوانی مربوط به رشته زمین‌شناسی می‌باشد.

با تاملی بر تعاریف ذکر شده در مورد توریسم (گردشگری) و شعبات آن (Novin et al, 2012, Newsome, 2019) می‌توان نتیجه گرفت که «گردشگری» یک مفهوم عام بوده که در قالب درس «جغرافیای گردشگری» در دوره کارشناسی آموزش جغرافیای دانشگاه‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در مقابل، «زمین گردشگری» یک شاخه بسیار جوان و فرعی از گردشگری است که فهم و درک آن برای کسانی میسر است که از دانش پایه زمین‌شناسی کافی برخوردار باشند (Aghaeipour & Ramsht, 2019, Nekouie Sadri, 2013) و به همین دلیل در برنامه درسی کارشناسی زمین‌شناسی قرار داده شده است. به عبارت دیگر، از آنجا که عموم دانشجویانی که وارد رشته جغرافیای دانشگاه‌ها می‌شوند، دارای مدرک تحصیلی دیپلم علوم انسانی بوده و از دانش ضعیفی در زمینه گردشگری و به خصوص زمین‌شناسی برخوردار هستند، لازم است که به مطالعه اصول کلی گردشگری در قالب درس جغرافیای گردشگری بپردازند؛ اما دانشجویان رشته کارشناسی زمین‌شناسی دانشگاه‌ها که عموماً با دیپلم علوم تجربی وارد این رشته می‌شوند و در زمینه علوم پایه از سطح علمی بالاتری برخوردار هستند، تنها پس از گذراندن چند ترم و مطالعه پیش‌نیاز درس زمین‌شناسی فیزیکی، آنگاه چنانچه مایل باشند، می‌توانند درس زمین‌گردشگری را به صورت اختیاری اخذ کرده و بگذرانند.

در این بین، آنچه در برنامه درسی رشته آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان قابل تامل است، آن است که چگونه درسی تحت عنوان «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» که متعلق به برنامه درسی رشته کارشناسی زمین‌شناسی بوده و برای درک آن اطلاعات پایه زمین‌شناسی مختلفی مورد نیاز است، جایگزین موضوع درسی «جغرافیای گردشگری» رشته کارشناسی جغرافیا شده و به صورت الزامی و بدون شرط پیش‌نیاز ارائه شده است! به عبارت دیگر، توالی مطالب رعایت نشده است. توالی عبارت از تنظیم عمودی تسلسلی از تجربیات یادگیری مرتبط با یکدیگر است (Maleki, 2023). در کلی‌ترین حالت، این امر به توالی در پایه‌های مختلف مربوط می‌شود؛ اما در حالت جزئی‌تر، به سازماندهی عمودی و توسعه یک ایده در یک درس مشخص اشاره دارد (Mirzabeigi, 2018). هنگامی تداوم در فرد ایجاد می‌شود که در طول زمان پیشرفت کرده و تسلسلی از تجربیات یادگیری را به صورت عمودی تحصیل نماید (Galen 1998 Silver, William & Lewis). در موضوع مورد بحث نیز انتظار می‌رود که در روند توالی، ابتدا فراگران مفهوم گردشگری و انواع آن را مطالعه و درک کرده و پس از آشنایی با انواع گرایش‌های آن و کسب دانش پایه در مورد زمین‌شناسی، آنگاه وارد مبحث زمین‌گردشگری

شوند تا بتوانند مباحث تخصصی آن را درک نمایند. در چنین شرایطی، ارتباط عمودی و تسلسل بین مطالب ایجاد می‌شود.

بررسی سوال چهارم: چنانچه بین عنوان، سرفصل‌ها و منابع پیشنهادی برای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی آموزش جغرافیا ناهمخوانی وجود دارد، راه حل پیشنهادی برای اصلاح این نقص چیست؟

با توجه به مطالب فوق‌الذکر و اثبات ناهمخوانی موجود در بین عنوان، سرفصل‌ها و محتوای درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» و اینکه «رشته آموزش جغرافیا» زیر مجموعه «رشته جغرافیای عمومی» و یکی از گرایش‌های آن محسوب می‌شود، پیشنهاد می‌شود که برنامه درسی کارشناسی رشته جغرافیای عمومی سایر دانشگاه‌ها مبنا فرض شده و به جای عنوان درسی «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» عنوان «جغرافیای گردشگری» ملاک عمل قرار گیرد. همچنین، از آنجایی که در دانشگاه فرهنگیان تاکید بر استفاده از روش‌های تدریس و فعال می‌باشد و یکی از بهترین این روش‌ها، تدریس در قالب گردش علمی است، پیشنهاد می‌شود که این درس به صورت واحد نظری و واحد عملی تعریف گردد و توصیه شود که دانشجومعلم در قالب یک سفر علمی چند روزه، از چند استان بازدید داشته و ضمن گفتگو با مدیران و بازدیدکنندگان از مراکز گردشگری، از نزدیک با قابلیت‌ها و محدودیت‌های موجود در این زمینه آشنا گردند.

علاوه بر آن، با در نظر گرفتن این موضوع که هدف غایی رشته تحصیلی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان، تربیت دبیر توانا و اثربخش برای تدریس در مدارس می‌باشد (SCEP, 2015) و برگزاری گردش‌های علمی دانش‌آموزی می‌تواند به تقویت هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان و افزایش همگرایی و مشارکت جمعی آن‌ها منجر شود، پیشنهاد می‌شود که در قالب این درس، اصول و قوانین برگزاری گردش‌های علمی دانش‌آموزی نیز آموزش داده شود تا دانشجومعلمان بعدها بتوانند از دانش و تجربه خود استفاده کرده و در کسوت یک دبیر جغرافیای توانا به بهترین شکل از عهده انجام گردش‌های علمی دانش‌آموزی برآیند.

در نهایت، پیشنهاد می‌شود که عنوان درسی «جغرافیای گردشگری با تاکید بر اجرای گردش‌های علمی دانش‌آموزی» در قالب یک واحد نظری و یک واحد عملی تعریف شده و سرفصل‌ها و منبع ویژه‌ای نیز برای آن تالیف گردیده و در اسرع وقت، جایگزین درس «ژئوتوریسم با تاکید بر ایران» در برنامه درسی رشته آموزش جغرافیای دانشگاه فرهنگیان شود.

منابع

Abedi, L. (1998). Examining the general abilities to teach in the curriculum of teacher training courses, *master's thesis of Tarbiat Modares University*, Tehran.[in Persian] .

Aghaeipour, Y., & Ramsht, M. H. (2019). Analysis of Geotourism literature in Iran, *Quantitative Geomorphological Researches*, 9(1), 42-51.[in Persian] .

Aghazadeh, A. (2003). Comparative Education, Tehran, *Samt Publications*, [in Persian] .

Aitchison, C. (2002). Leisure and Tourism Landscape, Routledge, *Routledge Advances in Tourism* (Book 9), 208 pages.

Akyol, B., & Arslan, H. (2014). The evaluation of higher education problems in Turkey. *European Scientific Journal*. ESJ, 10(7) pp.71-84.

Assareh, A. Bahari BeyK Baghlou, H.& Arabi Juneqhani, A. (2018). Examining the evolution of the teacher training curriculum in Iran. *Quarterly Journal of Education*, 35(2), 151-174,[in Persian]. URL: <http://qjoe.ir/article-1-1814-fa.html>

Attaran, A.; Musa Pour, N; Attaran, M.& Hosseinikhah, A. (2016). A historical perspective to the revision of teacher education curricula in Iran, *Journal of Curriculum Studies of Iran*, 12(46) 85-118,.[in Persian] .

Bazarafshan, M. (2014). An introduction to the tourism industry, Tehran, *Mehkame Publications*, 242 pages.[in Persian] .

Breitling, M. (2006). Rural Tourism: Experiences from Austria, Opportunities for Japan. Japanese Rural Planning Society, Kinki Meeting, *Awaji Landscape Planning and Horticultural Academy*, Hokudan-cho, Hyogo, Aug. 6th, 2005. Pp 5-11.

Choi, C. & Sirakaya, A. (2006). Sustainability Indicator for Managing Community Tourism, *Tourism Management*, Vol. 27, Pp. 1274-1289.

Chubineh, M. (2019). Survey of geography education curriculum in Iran, *The Scientific Quarterly Journal of research in social studies education*, 2(3), 1-16.

Donohoe, H. M., & Needham, R. D. (2006). Ecotourism: The evolving contemporary definition. *Journal of Ecotourism*, 5 (3), 192-210.

Ebrahimipour, M.& Sobhaninejad, M. (2014). Evaluation of the current and desirable state of university virtual curriculum from the perspective of students, *Training & Learning Researches*, 22(2), 89-106.[in Persian] .

Enayati, A. A; Hasani, A.& Akbari, M. A. (2022). Examining the status of educational planning and teaching materials of modern Qajar era schools (case study: Mazandaran schools), *Quarterly Journal of Historical Studies of*

Islam, 14(53), 115-135,[in Persian]. URL: <http://journal.pte.ac.ir/article-1-949-fa.html>.

Fatemi, S. H. (1999). Finding the error in the title of the book, Tehran, *Mirror of Heritage (Ayene-ye Miras)*, 2(3), 31-34, [in Persian].

Fathi Vajargah, K. (2014). Basic principles and concepts of curriculum planning, Tehran, *Ball University Publisher*,[in Persian] .

Galen Silver, J; William, M.; & Lewis, J. (1998). Lesson planning for better teaching and learning, Translated by [Gholamreza Khoynezhad \(2008\), Mashhad, Behnashr Publisher \(Astan Qods Razavi\)](#).

Ganji, M, H. (2001). Geography in Iran from Dar al-Funun to the Revolution, second edition, Tehran, *Behnashr Publisher (Astan Qods Razavi)*,[in Persian] .

Gharahnejad, H. (2010). An introduction to the development of tourism and hospitality, first edition, *Islamic Azad University, Najaf-Abad branch*,[in Persian] .

Gooyaa, Z.& Gholam Azad, S. (2018). Farhangian University: One hundred years of formal teacher training in Iran, yes! Continuation of Darul-Mulemmiin Central, no! *Quarterly Journal of Education*, No. 138, 39-59.[in Persian] .URL: <http://qjoe.ir/article-1-1809-fa.html>.

Haj Alilou, D., & Nekouei Sadr, B. (2013). Geotourism, Tehran, *Payam Noor University Press*,[in Persian] .

Heydari Chianeh, R. (2013). The basics of tourism industry planning, first edition, Tehran, *Samt Publications*,[in Persian] .

Higher Education Development and Planning Council (HEDPC) (2019). Curriculum for Bachelor of Geology, Tehran, *Ministry of Science, Research and Technology of Iran*, 187 pages.

Kuleta, M., (2018). Geodiversity Research Methods in Geotourism, *Geosciences*, N. 8, pp 1-9.

Maleki, H. (2019). Basics of secondary education planning. 16th edition, Tehran, *Samt Publications*,[in Persian] .

Maleki, H. (2023). Curriculum planning (practical guidelines), Tehran, *Borhan School Cultural Institute*,[in Persian] .

Masoumi, M. (2006). The nature of tourism, first edition, Tehran, *Peyk Kosar*, [in Persian] .

Mirzabeigi, A. (2018). Curriculum planning and lesson plans in formal education and training of human resources in Tehran, Tehran, *yastoroon Publications*, [in Persian] .

Moaieri, M. (2022). Identification and ranking of effective elements in the curriculum of mathematics education at Farhangian University from the perspective of student teachers with the approach of fuzzy hierarchy analysis, *Journal of Research in Educational Systems*, 16(57), 131-143.[in Persian] .

Momeni Mahmoudi, H. (2011). Pathology of curriculum evaluation in higher education, *Education Strategies*, 4(2), 95-100.[in Persian] .

Musapour, N. (2015). Basics of Secondary Education Planning, Mashhad, Behnashr Publisher,[in Persian] .

Nekouie Sadri, B. (2013). The basics of tourism with emphasis on Iran, 3rd edition, Tehran, *Samt Publications*, [in Persian] .

Newsome, D.; Dowling, R.; & Leung, Y. (2012). The nature and management of geotourism: A case study of tow established iconic geotourism destinations, *Tourism Management perspective*, N 3, PP 19-27.

Ngala, O. M. (2019). Higher Education Curriculum Orientation and Performance of Universities in Kenya: *Industry Linkage Strategies*.

Novin, A; Hosseinzadeh Delir, K., & Pourmohammadi, M. (2019). Evaluating the spatial-functional effects of revitalizing historical-cultural contexts on the development of urban tourism (case study: Tabriz metropolis), *Geography and Planning*, 24(78), 263-274.[in Persian] .

Oila, M., K. Mrrtines & Gabriel, L. (2012). Tourism Management in Urban Region: Brazile Vest Urban Region, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 29, Pp. 567- 569.

Papoli Yazdi, M. H., & saqai, M. (2013). Tourism, Nature and Concepts, 9th edition, *Samt Publications*,[in Persian] .

Pitts, B. (1999). Sport tourism and niche markets, *Journal of vacation Marketing*.5. (1), Pp. 2-46.

Planning Council of the Ministry of Culture and Higher Education (PCMCHE). (1994). Bachelor's degree curriculum for the education of the geography secretary, Tehran, *Ministry of Culture and Higher Education of Iran*, 174 pages.[in Persian] .

Rezvani, A, (2012). Geography and tourism industry, 13th edition, Tehran, *Payam Noor University*, [in Persian] .

Sadeghi, A.& Mirspasi, Z. (2019). Pathology of the way of implementing the curriculum of Farhangian University Geography Education, *Journal of Curriculum Studies of Iran*, 15(56), 65-88.[in Persian] .

Shabani, Z. (2002). A comparative study of the teacher training program of Iran and several countries of the world, *Quarterly Journal of Education*, No. 79, 1383, pp. 1-158.[in Persian] .

Sharply, R & Telfer, D. (2011). Tourism and Development in developing World, translated by Seyyed Vahid Aghili, Azad Moradi, Jamshid Hossein

Panahi and Amir Asadi, Tehran, *Islamic Azad University Publications*, Olum tahgheghat Unit, [in Persian] .

Sharifi Najafabadi, R. (2017). Comparative comparison of old teacher training curricula with Farhangian University, *Roshd Geography Teaching Journal*, 33(1), 49-55. [in Persian] .

Sharifi Najafabadi, R. (2018). A reflection on the method of recruiting and distributing geography teachers in Farhangian University, *The Scientific Quarterly Journal of research in social studies education*, 1(2), 29-45. [in Persian] .

Supreme Council of Educational Planning (SCEP). (2015). Curriculum for undergraduate course in geography education, Tehran, *Ministry of Science, Research and Technology*, [in Persian] .

Taghizadeh, H. (2022). Pathology of the Arabic language teaching curriculum, a case study: Farhangian University, *Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences*, 22(3), 49-76. [in Persian] .

Usan, S. (2016). Program evaluation in education: Processes, strategies and models. Ankara: Anı Yayıncılık. İkinci Basım. *2nd Their IUniversity of Victoria*. (2015). Procedures for academic program reviews. Associate vice-president academic planning. Available at: <https://sas.uvic.ca/SasPortal.ons>.

